

fides tua, et (a), Adauge nobis fidem: item (b), Fides sine operibus mortua; et (c), Fides quæ per charitatem operatur) tamen est idem genere, et diversis fidei gradibus eadem definitionis vis et ratio convenit. Quam vero fructuosa sit et quantum ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicitur. Quæ igitur primum christiani homines tenere debent, illa sunt quæ fidei duces doctoresque sancti Apostoli, divino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt.

Symbolum cur compositum.

XXVIII. Nam cum mandatum a Domino accepissent, ut (d) pro ipso legatione fungentes (e), in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium prædicarent, christianæ fidei formulam componendam censerunt, ut scilicet (f) idipsum omnes sentirent ac dicerent, neque illa essent inter eos schismata, quos ad fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu et in eadem sententia. Hanc autem christianæ fidei et spei professionem a se compositam Apostoli Symbolum appellarunt: sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est; sive quia ea veluti nota, et tessera quadam uterentur, qua desertos et (g) subintroductos falsos fratres qui (h) Evangelium adulterabant, ab iis, qui Christi vere militia sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

(a) Luc. 17, 5. — (b) Jac. 2, 17. — (c) Gal. 5, 6. — (d) 2 Cor. 5, 18, 19, 20. — (e) Marc. 16, 15. — (f) 1 Cor. 1, 10. — (g) Gal. 2, 4. — (h) 2 Cor. 2, 17.

CATECHISMUS CONCILII TRIDENTINI

PARS PRIMA.

DE DUODECIM SYMBOLI ARTICULIS.

Symbolum quid contineat.

I. *Credo in Deum.* Cum multa in christiana religione fidelibus proponantur, quorum sigillatim, vel universe certam et firmam fidem habere oportet, tum vero illud primo ac necessario omnibus credendum est, quod veluti veritatis fundamentum ac summa de divinæ essentiæ unitate, et trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuantur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensam esse parochius docebit.

Symboli divisio.

II. Nam ut majores nostri, qui in hoc argumento pie et accurate versati sunt, observaverunt: in tres potissimum partes ita distributum videtur, ut in una divinæ naturæ prima persona, et mirum creationis opus describatur: in altera, secunda persona, et humanæ redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, caput et fons sanctitatis nostræ, variis et aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam a patribus nostris frequenter usurpatis, articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur: ita etiam in hac fidei confessione quidquid distincte, et separatim

ab alio, nobis credendum est, recte et apposite articulum dicimus.

ARTICULUS I.

Hic articulus quid contineat.

I. *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli et terræ.* His verbis ea sententia subjecta est: certo credo, ac sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute cœlum ipsum, et terram, et omnia quæ cœli et terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, et condita tuetur ac regit: neque solum eum corde credo, et ore confiteor, verum summo studio ac pietate ad illum, veluti summum et perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit brevis quædam primi hujus articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius parochio perpendenda sunt: ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore et tremore fidelis populus accedat.

Credere quid sit

II. Igitur credendi vox hoc loco putare, existimare, opinari non significat: sed, ut docent, sacræ Litteræ, certissimæ assensionis vim habet, qua mens Deo sua mysteria aperienti, firme constanterque assentitur. Quamobrem is (a) credit (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid sine ulla hæsitatione certum et persuasum est.

Fidei certitudo.

III. Neque vero existimare quisquam debet fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernan-

(a) Rom. 4, 18, 19, 20, 21.

tur quæ nobis credenda fides proponit: etenim divinum lumen quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit (a). Deus enim qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ut non sit nobis (b) opertum Evangelium, sicut iis qui pereunt.

Fides curiositatem excludit.

IV. Jam vero ex iis quæ dicta sunt, consequitur, eum qui cœlesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim, cum jussit nos credere, non divina judicia scrutanda, eorumque rationem et causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto eum Apostolus testetur (c): Deus verax est, omnis autem homo mendax, si arrogantis et impudentis hominis est, gravi ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut quod dixerit rationibus aut testibus probetur; cujus temeritatis, atque adeo stultitiæ fuerit Dei voces audientem, cœlestis ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

Fidei professio exterior necessaria.

V. Verum illud præterea doceat parochus, eum qui dixit: Credo, præterquam quod intimum mentis suæ assensum declarat qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præ se ferre, summaque alacritate palam fateri ac prædicare. Opertet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus propheta

(a) 2 Cor. 4, 6. — (b) 2 Cor. 4, 3. — (c) Rom. 3, 4.

dixit (a) : Credidi propter quod locutus sum; imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt (b) : Non possumus, quæ vidimus et audivimus, non loqui : Divi Pauli præclara illa voce excitari (c) : Non erubescio Evangelium : virtus enim Dei est in salutem omni credenti. Item quo maxime hujus sententiæ veritas confirmatur (d) : corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Fides sapientiæ sæculi quantum excellat

VI. In Deum. Hinc jam christianæ sapientiæ dignitatem et præstantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimam maxime quæ expetendæ cognitionem quasi fidei gradibus ascendere. In hoc enim multum inter se differunt christiana philosophia et hujus sæculi sapientia, quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, et ab iis quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores vix tandem invisibilia Dei contemplantur, primamque omnium rerum causam et auctorem agnoscit atque intelligit, contra vero illa humanæ mentis aciem ita exaccit, ut in cœlo nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde quæ infra ipsum posita sunt, intueri, ut nos (e) vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum principem, cum summa animi jucunditate experiamur, et (f) credentes exultemus lætitia inenarrabili. Recte igitur fideles primo se in Deum credere profitentur, cuius majestatem ex Jeremia

(a) Psal. 113, 1. — (b) Act. 4, 20. — (c) Rom. 1, 16. —
d) Rom. 10, 10. — (e) 1 Petr. 2, 9. — (f) 1 Petr. 1, 8.

sententia (a) incomprehensibilem esse dicimus (b). Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cum enim ad Moysen loqueretur (c) : Non videbit me, inquit, homo, et vivet. Nam ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse : cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus.

Deus ut se manifestat.

VII. Sed quamvis hæc ita sint, non reliquit tamen Deus, ut inquit Apostolus (d), semetipsum sine testimonio benefaciens, de cœlo dans pluvias, et tempora fructifera, implens cibo et lætitia corda hominum. Quæ causa fuit philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, et quidquid corporeum, quidquid concretum et admistum est, ab eo longissime removendi; cui etiam bonorum omnium perfectam vim et copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam et inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res atque naturas perfecta bona dimanent; quem sapientem, veritatis auctorem et amantem, justum, beneficentissimum, et aliis nominibus appellaverunt, quibus summa et absoluta perfectio continetur; cujus immensam et infinitam virtutem, omnem complementem locum, et per omnia pertingentem esse dixerunt. Hoc ex divinis Litteris longe melius constat, et illustrius, ut illo loco (e), Spiritus est Deus; item (f) : Estote vos perfecti, sicut et Pater vester celestis perfectus est; tum (g) : Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus; et illud (h) : O altitudo divitiarum

(a) Hier. 32, 19. — (b) 1 Tim. 6, 16. — (c) Exod. 33, 20.
— (d) Act. 14, 16. — (e) Joan. 4, 24. — (f) Matth. 5, 48.
— (g) Hebr. 4, 15. — (h) Rom. 11, 55.

sapientiæ et scientiæ Dei! deinde (a): Deus verax est; et (b): Ego sum via, et veritas, et vita; præterea (c): Justitia plena est dextera tua; denique (d): Aperis tu manum tuam, et imple omne animal benedictione; postremo (e): Quo ibo a Spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades; si semperno pennas meas diluculo et habitavero in extremis maris, etc.; et (f): Numquid non cælum et terram ego impleo? dicit Dominus. Magna et præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum Librorum auctoritati consentanea, et consequentia ex rerum effectarum investigatione philosophi cognoverunt.

Fides facilius digniorque scientia.

VIII. Quanquam in eo etiam cælestis doctrinæ necessitatem cognoscimus, si animadvertamus fidem non solum hoc præstare, quemadmodum supra dictum est, ut quæ viri tantum sapientes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque et imperitis hominibus statim pateant, atque in promptu sint; verum ut rerum notitia, quæ fidei disciplina comparatur, multo certior atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res humanæ scientiæ rationibus comprehensas animus intelligeret. Sed quanto præstantior divini numinis cognitio censenda est, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, sed proprie credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hæc autem Symboli articulis continetur, qui nobis divinæ essentiæ unitatem et trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse ultimum hominis finem aperiunt, a quo cælestis æternæque beatitudinis

(.) Rom. 3, 4. — (b) Joan. 14, 6. — (c) Ps. 87, 11. — (d) Is. 144, 15. — (e) Ps. 153, 7, 8, 9. — (f) Hier. 25, 24.

possessio expectanda sit; siquidem a divo Paulo didicimus (a), Deum inquirantibus se remuneratorem esse. Hæc, quanta sint et an ejus generis sint, bona (b), ad quæ humana cognitio aspirare potuerit, multo ante eundem Apostolum Isaias propheta his verbis ostendit (c): A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Unus est tantum Deus.

IX. Sed ex iis, quæ diximus, unum etiam Deum esse, non plures deos, confitemur est: nam cum Deo summam bonitatem et perfectionem tribuamus, fieri non potest ut id, quod summum atque absolutissimum est, inveniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est; quare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem multis sacrarum Litterarum locis comprobatur: scriptum est enim (d): Audi, Israel: Dominus Deus noster Deus unus est; præterea est Domini jussum (e): Non habetis deos alienos coram me. Deinde per prophetam sæpe admonet (f): Ego primus, et novissimus, et absque me non est Deus. Apostolus etiam palam testatur (g): Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Neque vero nos moveat quod interdivinæ sacre Litteræ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt; nam quod prophetas et (h) iudices deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures deos stulte et impie fixerunt; sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem ve-

(a) Hebr. 11, 6. — (b) 1 Cor. 2, 9, 14. — (c) Isai. 64, 4. — (d) Deut. 6, 4. — (e) Exod. 20, 3. — (f) Isai. 41, 4; 44, 6; 48, 12. — (g) Eph. 4, 5. — (h) Ps. 81, 1. Exod. 22, 28. 1 Cor. 8, 5.

functionem quæ Dei munere illis concessa sit. Deum igitur natura, substantia, essentia unum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Nicæni Concilii dictum est, christiana fides credit et profitetur; sed alius etiam ascendens, ita unum intelligit ut unitatem in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneretur: de quo nobis mysterio nunc dicere incipiendum est; sequitur enim in Symbolo.

Nomen Pater ut Deo convenit.

X. *Patrem.* Sed quoniam *patris* vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria hujus loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, a qua res ortæ essent, et cujus providentia omnia gubernarentur, suumque ordinem et statum conservarent. Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, a quo familia propagata est, cujusque consilio et imperio regitur, patrem vocabant; ita hac ratione factum est ut Deum, quem omnium rerum opificem et rectorem agnoscebant, Patrem appellari voluerint. Eodem nomine sacra etiam Litteræ usæ sunt, cum de Deo loquentes universorum creationem, potestatem admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent: legimus enim (a) : Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit te? et alibi (b) : Numquid non pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos?

Deus Pater præcipue christianorum.

XI. At vero multo frequentius, et peculiari quodam nomine, præsertim in Novi Testamenti

(c) Deut. 32, 6. — (b) Matth. 2, 20.

libris, Deus Pater christianorum dicitur (a), qui non acceperunt spiritum servitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant Abba, Pater (b); eam enim charitatem dedit nobis Pater; ut filii Dei nominemur et simus (c); quod si filii et hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi (d), qui est primogenitus in multis fratribus, nec (e) confunditur vocare nos fratres. Sive igitur communem creationis et providentiæ, sive præcipuum spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum Patrem se credere profitentur. Verum præter eas notiones quas explicavimus, Patris nomine audito, ad altiora mysteria mentem erigendam esse parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus (f), magis reconditum et abstrusum est, quodque humana ratio et intelligentia non consequi aut ne suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo divina oracula nobis aperire incipiunt.

Nomen Pater indicat pluralitatem personarum.

XII. Indicat autem hoc nomen in una divinitatis essentia non unam tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una divinitate personæ: Patris, qui a nullo genitus est; Filii, qui ante omnia sæcula a Patre genitus est; Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre et Filio procedit. Atqui Pater est in una divinitatis substantia prima persona, qui cum unigenito Filio suo et Spiritu sancto unus est Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate personæ, sed in unius Trinitate substantiæ. Jam vero hæ tres personæ cum in iis

(a) Rom. 8, 15. — (b) 1 Joan. 5, 1. — (c) Rom. 8, 17. — (d) Rom. 8, 29. — (e) Hebr. 2, 11. — (f) 1 Tim. 6, 16.

quidquam dissimile aut dispar cogitare nefas sit, suis tantummodo proprietatibus distinctæ intelliguntur. Pater siquidem ingenitus est; Filius a Patre genitus; Spiritus sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur: ut in confessione veræ sempiternæque Deitatis, et in personis proprietatem, et in essentia unitatem, et in Trinitate æqualitatem pie et sancte colendam credamus.

Pater quomodo prima persona.

XIII. Nam quod Patris primam esse personam dicimus, hoc non ita accipiendum est perinde ac si aliquid in Trinitate prius aut posterius, majus aut minus cogitemus. Absit enim hæc a fidelium mentibus impietas, cum eandem æternitatem, eandem gloriæ majestatem, in tribus personis christiana religio prædicet. Sed Patrem, propterea quod ipse sit principium sine principio, primam esse personam, vere et sine ulla dubitatione affirmamus: quæ quidem uti Patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod Filium ab æterno genuerit; semper enim Deum simul et Patrem fuisse nobis significatur, cum Dei et Patris nomina conjuncta in hæc confessione pronuntiamus.

De Trinitate ne subtilius exquiratur.

XIV. Verum quoniam in nullius rei quam hujus omnium altissimæ ac difficillimæ notitiæ atque explicatione, aut periculosius versari, aut gravius errare possumus, doceat parochus religiose retinenda esse essentia et personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur, et sciant fideles unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere

nihil oportet cum meminerimus illius vocis (a): Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria: satis enim videri debet quod fide certum et exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non assentiri extremæ stultitiæ atque miseris est) ita edoctos esse (b). Docete, inquit, omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; rursus (c): Tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt; oret tamen assidue, ac precetur Deum et Patrem, qui universa ex nihilo condidit disponitque omnia suaviter (d), qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri (e), qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus sit qui videat quæ tanta sit Dei Patris fecunditas, ut se ipsum intuens atque intelligens, parem et æqualem sibi Filium gignat: quoque modo duorum idem plane, et par charitatis amor qui Spiritus sanctus est, a Patre et Filio procedens genitorem et genitum æterno atque indissolubili vinculo inter se connectat. Atque ita divinæ Trinitatis una sit essentia, et trium personarum perfecta distinctio.

Cur epitheta Deo tribuantur insignia.

XV. Omnipotentem. Solent sacre Litteræ multis nominibus Dei summam vim et immensam majestatem explicare, ut ostendant quanta religione et pietate illius sanctissimum nomen colendum sit; sed in primis doceat parochus illi omnipotentem vim frequentissime tribui; ipse enim de se dicit (f): Ego Deus omnipotens. Et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis pre-

(a) Prov. 23, 27. — (b) Matth. 28, 19. — (c) 1 Joan. 3, 7. — (d) Sap. 8, 1. — (e) Joan. 1, 12. — (f) Gen. 17, 1.

catus est (a) : Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placibilem ; deinde vero in Apocalypsi scriptum est (b) : Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens ; et alibi (c) : Dies magnus Dei omnipotentis appellatur. Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet, atque huc pertinet quod dicitur (d) : Non erit impossibile apud Deum omne verbum (e) ; numquid manus Domini inviolata est ? Item (f) : Subest tibi, cum volueris posse ; et alia generis ejusdem : ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno *omnipotentis* verbo comprehendi perspicuum est.

Quid significet Omnipotens.

XVI. Intelligimus autem hoc nomine nihil esse, nihil animo et cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat : etenim non solum hæc quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet ; nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant ; verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti et intelligentiæ suspicari non licet. Neque vero, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest : hæc enim in eam naturam cadunt cujus imperfecta actio est ; Deus vero, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur : quia posse ea infirmitatis est, non summæ et infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longe omnia abesse cogitemus, quæ perfecta ejus essentia maxime conjuncta et convenientia non sunt.

(a) Gen. 45, 14. — (b) Apoc. 1, 8. — (c) Apoc. 16, 14. — (d) Luc. 1, 37. — (e) Num. 11, 25. — (f) Sap. 12, 18.

In Symbolo cur Deus proponatur credendus Omnipotens.

XVII. Recte autem sapienterque factum parochus ostendat, ut, prætermisissis aliis nominibus quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni et imperio subjecta esse. Cum vero omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cætera etiam explorata de illo habeamus, quæ si desint, quomodo omnipotens sit prorsus intelligere non possumus. Præterea nulla res tam ad fidem et spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri a Deo posse, quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum et admirabile sit, rerumque ordinem ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ulla hæsitacione assentitur : quin potius quo majora sint, quæ divina oracula doceant, eo libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudine quam exoptat frangitur ; sed erigit sese atque confirmat sæpe illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit.

Fidei in Deum omnipotentem utilitas.

XVIII. Quare hac fide præcipue munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum et utilitatem edere cogimur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Aposto-

lis incredulitatem obijciens, diceret (a) : Si habueritis fidem sicut granum sinapis dicetis monti huic: Transi hinc illuc, et transibit; et nihil impossibile erit vobis. De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est (b) : Postulet in fide, nihil hesitans : qui enim hesitat similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur : non ergo aestimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino. Multa præterea hæc fides commoda atque utilitates nobis præbet ; in primis vero ad omnem animi modestiam et humilitatem nos instituit ; sic enim, inquit princeps Apostolorum (c) : Humiliamini sub potenti manu Dei. Monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor (d), sed unum Deum timendum esse (e), in cuius potestate nos ipsi nostraque omnia posita sint. Inquit enim Salvator noster (f) : Ostendam vobis quem timeatis. Timeate eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Utimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei, beneficia cognoscenda et celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest quin sæpius exclamet (g) : Fecit mihi magna qui potens est.

In Trinitate non tres omnipotentes.

XIX. Sed quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse ut Filio etiam et Spiritui sancto commune non sit : nam quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus; ita æque Patrem, ac Filium, et Spiritum sanctum omni-

(a) Matth. 17, 19. — (b) Jac. 1, 6, 7. — (c) 1 Petr. 5, 6.
— (d) Ps. 52, 6. — (e) Sap. 7, 16. — (f) Luc. 12, 5. —
(g) Luc. 1, 49.

potentem, neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem esse confitemur. Ut vero præcipua quadam ratione, Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus, uti etiam Filio, qui æternum Patris Verbum est, sapientiam, ita et Spiritui sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus : quamvis hæc et alia huiusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholica fidei regula dicantur.

Ex quo, quomodo, et cur mundum creavit Deus.

XX. *Creatorem cæli et terræ.* Quam necessarium fuerit omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi ex iis quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspici potest. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immensa Creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit, idque nulla vi, aut necessitate coactus, sed sua sponte et voluntate instituit. Neque vero ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur. Nam Dei natura ipsa per se beatissima nullius rei indigens est, ut inquit David (a) : Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quemadmodum autem sua bonitate adductus, quæcumque voluit fecit (b) : ita non exemplum aliquod aut formam, quæ extra se posita esset, cum universa conderet, secutus est; verum quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia et infinita virtute quæ ipsius propria est, rerum universa-

(a) Ps. 15, 2. — (b) Ps. 115, 5.

tem initio procreavit: (a) Ipse enim dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt. Verum *cœli* et *terræ* nomine, quidquid cœlum et terra complectitur intelligendum est. Nam præter cœlos (b) quos opera digitorum ejus propheta appellavit, solis etiam splendorem lunæque, et cæterorum siderum ornatum addidit; atque, (c) ut essent in signa et tempora, et dies et annos, ita cœlorum orbem certo et constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua eorum conversione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit.

Creantur Angeli, et quales.

Prætereaspiritualem naturam, innumerabilesque angelos qui Deo ministrarent atque adisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ suæ et potestatis, munere auxit atque ornavit. Nam cum illud sit in divinis Litteris (d), diabolus in veritate non stetit, perspicuum est eum reliquosque desertores angelos ab ortus sui initio gratia præditos fuisse. De quo ita est apud sanctum (e) Augustinum: Cum bona voluntate, id est cum amore casto, quo illi adherent, angelos creavit, simul in eis et condens naturam, et largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, exstat illud sacramum Litterarum testimonium (f): Tu, Domine mi! rex sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, ut intelligas omnia super terram. Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis (g): Potentes virtute, facientes verbum illius, atque ob eam rem sæpe in sacris Litteris virtutes, et exer-

(a) Ps. 148, 5. — (b) Ps. 8, 4. — (c) Gen. 1, 14. — (d) Joann. 8, 44. — (e) Aug. lib. 12. de Civ. Dei, cap. 9. — (f) 2 Reg. 14, 20. — (g) Ps. 102, 29.

citus Domini apellantur. Sed quamvis omnes ii cœlectibus donis ornati fuerint, plurimi tamen qui a Deo parente et creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbæ suæ penas luunt; de quibus princeps Apostolorum scribit in hunc modum (a): Angelis peccantibus non pereperit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari.

Terra stabilitur et ornat.

XXI. At vero terram etiam super stabilitatem suam fundatum Deus verbo suo jussit in media mundi parte consistere, effecitque (b) ut ascenderent montes et descenderent campi in locum quem fundavit eis; ac ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram. Deinde non solum arboribus omnique herbarum et florum varietate convestivit, atque ornavit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus quemadmodum antea aquas et aera, ita etiam terras complevit.

Homo in creatione quibus dotatus.

XXII. Postremo Deus ex limo terræ hominem sic corpore affectum, constitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset et impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem et similitudinem suam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit; omnes præterea motus animi atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis iustitiæ admirabile donum addidit, ac deinde

(a) 2 Petr. 2, 4. — (b) Ps. 105, 5, 8, 9.

cæteris animantibus præesse voluit, quæ quidem facile erit parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

Creator omnium Deus.

XXIII. Hæc igitur de universorum creatione, *cæli et terræ*, verbis intelligenda sunt: quæ omnia breviter quidem propheta complexus est illis verbis (a): Tui sunt cæli, et tua est terra; orbem terræ, et plenitudinem ejus tu fundasti, sed multo etiam brevius patres Nicæni concilii additis in Symbolo duobus illis verbis, *visibilem et invisibilem*, significaverunt. Quæcumque enim rerum universitate comprehenduntur, atque a Deo creata esse confitemur, ea vel sub sensum cadunt, et visibilia dicuntur, vel mente et intelligentia percipi a nobis possunt, quæ invisibilem nomine significantur.

Deus omnium conservator æque ac rector.

XXIV. Nec vero ita Deum creatorem atque effectorem omnium credere oportet, ut existimemus, perfecto absoluteque opere, ea, quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse: nam quemadmodum omnia ut essent creatoris summâ potestate, sapientia et bonitate effectum est, ita etiam, nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conservaret, statim ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, cum inquit (b): Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut, quod a te vocatum non esset conservaretur? Non solum autem Deus universa quæ sunt, providentia sua tuetur atque administrat, verum etiam quæ moventur, et agunt aliquid, intima virtute

(a) Ps. 88, 12. — (b) Sap. 11, 26.

ad motum atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediatur, præveniat tamen, cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, et, quemadmodum Sapiens testatur (a), attingat a fine usque ad finem fortiter, et disponat omnia suaviter. Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses annuntiaret Deum, quem ignorantes colebant (b): Non longe est ab unoquoque nostrum; in ipso enim vivimus, et movemur, et sumus.

Tribus personis creatio tribuenda.

XXV. Atque hæc de primi articuli explicatione satis fuerint, si tamen illud etiam admonuerimus creationis opus omnibus sanctæ et individuae Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorem cæli et terræ confitemur; in Scripturis sacris legitur de Filio (c): Omnia per ipsum facta sunt; et de Spiritu sancto (d): Spiritus Domini ferebatur super aquas; et alibi (e): Verbo Domini cæli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

ARTICULUS II.

Utilitas hujus articuli.

I. *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum.* Mirificam et uberrimam esse utilitatem, quæ ex hujus articuli fide et confessione confluit ad humanum genus, et illud sancti Joannis testimonium ostendit (f): Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet et ipse in Deo: et beatitudinis preconium declarat, quod a Christo Domino tributum est principi Apostolorum (g): Peatus es, Simon

(a) Sap. 8, 1. — (b) Act. 17, 27, 28. — (c) Joan. 1, 3. — (d) Gen. 1, 2. — (e) Ps. 52, 6. — (f) 1 Joan. 4, 15. — (g) Math. 16, 17.

Barjona: quia caro et sanguis non revelavit tibi; sed Pater meus, qui in cælis est. Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis ac redemptionis.

Unde incipienda hujus articuli explicatio.

II. Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex felicissimi illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocarat, incumbat in hanc curam parochus, ut fideles communium miseriarum et ærumnarum causas agnoscant. Cum enim a Dei obedientia descivisset Adam, interdictumque violasset illud (a): Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas: in quocumque enim die comederis, ex eo morte morieris, in summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem et justitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, et reliqua subiret mala quæ sancta (b) Tridentina Synodus uberiori explicavit. Propterea vero peccatum et peccati poenam in uno Adam non constituisse commemorabunt; sed ex eo, tanquam ex semine, et causa ad omnem posteritatem jure permanasse. Cum igitur ex altissimo dignitatis gradu concidisset nostrum genus, sublevari inde, et in pristinum locum restitui nullo modo poterat hominum aut angelorum viribus, quare reliquum erat illud ruinæ, et malorum subsidium, ut Dei Filii infinita virtus assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccatis vim, et nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

Confessio hujus articuli quam necessaria.

III. Hujus autem redemptionis fides et confessio hominibus ad salutem consequendam neces-

(a) Gen. 2, 16, 17. — (b) Conc. Trid. sess. 5, can. 1 et 2. Ibid. sess. 6, can. 2.

saria est semperque fuit, quam Deus initio præmonstravit: nam in illa damnatione humani generis quæ statim peccatum consecuta est, ostensa etiam fuit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium diabolo damnus, quod ex liberatione hominum facturus erat, denuntiavit (a): Inimicitias ponam inter te et mulierem, semen tuum et semen illius; ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus.

Promissio Servatoris sit et confirmatur.

IV. Et deinceps eandem promissionem sæpe confirmavit, majoremque sui consilii significacionem iis præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem benevolentiam præstare; inter cæteros vero, cum patriarchæ Abrahamæ sæpe numero hoc mysterium significasset, tum eo tempore apertius declaravit, cum ille Dei jussis obediens filium suum unicum Isaac immolare voluit; inquit enim (b): Quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito, benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, et velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahamæ futurum; qui omnibus ab immanissima Satana tyrannide liberatis salutem afferret: illum autem Dei Filium natum ex semine Abrahamæ secundum carnem fore necesse erat.

Eadem promissio iteratur.

V. Non ita multo post Dominus, ut ejusdem promissionis memoria conservaretur, idem fœdus cum Jacob Abrahamæ nepote sancivit. Nam cum

(a) Gen. 3, 15. — (b) Gen. 22, 16, 17, 18.

ille (a) in somnis vidit scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens cœlos, angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam, ut testatur Scriptura (b), audivit etiam Dominum innoxiam scalæ dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac; terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo, eritque semen tuum quasi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, et occidentem, et septentrionem, et meridiem, et benedicentur in te, et in semine tuo cunctæ tribus terræ.

Hujus promissionis memoria renovatur.

VI. Neque postea destitit Deus eadem sui promissi memoria renovanda, et generi Abraham, et multis præterea hominibus Salvatoris expectationem commovere; siquidem Judæorum republica et religione constituta, notior populo suo fieri cœpit: nam et mutæ res significarunt, et homines prædixerunt quæ et quanta nobis bona Salvator ille et Redemptor noster Christus Jesus allaturus esset. Ac propheta quidem, quorum mens cœlesti lumine illustrata fuit (c), Filii Dei ortum, admirabilia opera quæ homo natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionem cateraque ejus mysteria, hæc omnia, quasi tum adessent, palam docentes, populo prænuuntiarunt; ita ut, si futuri et præteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter prophetarum prædicta, et Apostolorum prædicationem, nihil inter veterum patriarcharum fidem et nostram interesse videamus. Sed jam de singulis articuli partibus dicendum videtur.

(a) Gen. 28, 12. — (b) Gen. 28, 15, 14. — (c) Isai. 7, 14; 9, 6; 11, 12; 53 per totum. Jer. 25, 5; 30, 9. Dan. 7, 15; 9, 24.

Jesus qui significet, et a quo datum hoc nomen.

VII. *Jesus* proprium est nomen ejus qui Deus et homo est, quod Salvatore significat, non quidem fortuito, aut hominum judicio et voluntate, sed Dei concilio et præcepto illi impositum. Angelus enim Mariæ matri ita annuntiavit (a): Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus *Jesus*. Ac deinde Joseph virginis sponso non solum ut eo nomine puerum appellaret præcipit, sed etiam cur ita nominandus esset declaravit; inquit enim (b): Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est: pariet autem filium, et vocabis nomen ejus *Jesus*: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.

Præcipue Christo convenit nomen Jesus.

VIII. Ac multi quidem hoc nomine fuerunt appellati in divinis Litteris; nam idem nomen (c) Nave filio fuit, qui Moysi successit, et populum a Moysæ ex *Ægypto* liberatum, in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit. Eodem etiam nomine (d) Josedech sacerdotis filius, appellatus est. Sed quanto verius Salvatore nostrum hoc nomine appellandum existimabimus? qui non uni alicui populo, sed universis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut *Ægyptiaco* vel *Babylonico* dominatu oppressis, sed in umbra mortis sedentibus, et durissimis peccati et diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem et salutem dederit, qui eis cœlestis regni jus et hæreditatem acquisiverit: qui eos Deo Patri re-

(a) Luc. 1, 31. — (b) Matth. 1, 20, 21. — (c) Eccl. 46, 1. — (d) Agg. 1, 1.

conciliaverit; in illis Christum Dominum adumbratum videmus, a quo iis beneficiis quæ diximus, cumulatam est genus humanum. Quæ præterea (a) nomina prædicta sunt Dei Filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jesus nomen referuntur; cum enim cætera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum universæ salutis humanæ vim rationemque complexum est.

Nomini Jesu cur Christi nomen addatur.

IX. Jesu nomini Christi etiam nomen additum est, quod unctum significat, et honoris, et officii nomen est, nec unius rei proprium, sed commune multorum: nam veteres illi Patres nostri (b) Christos appellabant sacerdotes, et reges quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim ii sunt qui populum assiduis precibus Deo commendant, qui sacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commissa est: ad eosque pertinet maxime legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, et nocentium audaciam ulcisci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majestatem referre in terris videtur, ideo qui vel ad regium, vel ad sacerdotale munus obeundum delecti erant (c), unguento ungebantur. Prophetas etiam ungenti mos fuit, qui Dei immortalis interpretes et internuntii cælestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores salutaribus præceptis et futurorum prædicatione hortati sunt.

Christus propheta, rex et sacerdos.

X. At vero cum Jesus Christus Salvator noster in mundum venit, trium personarum partes et

(a) Isai. 7, 14; 8, 8; 9, 6. Jerem. 25, 6. — (b) 1 Reg. 12, 5; 16, 6; 24, 7. — (c) Levit. 8, 30; 5 Reg. 10, 15, 16.

officia suscepit, prophætæ, sacerdotis ac regis, atque ob eas causas Christus dictus est, et unctus ad illorum munus functionem, non quidem alicujus mortalis opera, sed celestis Patris virtute: non terreno unguento, sed spirituali oleo: quippe cum in sanctissimam ejus animam Spiritus sancti plenitudo, gratiaque et omnium donorum uberior copia effusa sit, quam ulla alia creata natura capere potuerit: atque id præclare propheta ostendit, cum Redemptorem ipsum affatus diceret (a): Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Idem etiam ac multo apertius Isaias iis verbis demonstravit (b): Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annuntiandum mansuetis misit me.

Christus quomodo propheta, sacerdos et rex.

XI. Itaque Jesus Christus summus (c) propheta et magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, et a cujus doctrina orbis terrarum Patris celestis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarissimum ac prætantissimum convenit, quod omnes quicumque prophætæ nomine dignati sunt, ejus discipuli fuerunt, atque ob illam præcipue causam missi, ut prophetam hunc qui ad salvandos omnes venturus erat prænuntiarent. Christus item sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Levitica tribus sacerdotes exstiterunt; verum ex illo de quo David propheta cecinit (d): Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Cujus rei argumentum Apostolus ad Hebræos scribens accurate persecutus est; sed Christum, non solum ut Deus, verum et homo ac

(a) Ps. 44, 8. — (b) Isai, 61, 1. — (c) Deut. 18, 15. — (d) Ps. 109, 4. Hebr. 5, 5.

nostræ naturæ particeps est, regem etiam agnoscimus, de quo Angelus testatus est (a): Regnavit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.

Regnum Christi quale et quomodo regatur.

XII. Quod quidem Christi regnum spirituale est atque æternum, in terrisque inchoatur, in celo perficitur. Ac regis quidem officia admirabili providentia suæ præstat Ecclesiæ: ipse eam regit: ipse ab hostium impetu atque insidiis tuetur; ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem et justiciam largitur, verum etiam ad perseverandum facultatem et vires præbet: quanquam autem hujus regni finibus tam boni quam mali contineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant; ii tamen præ cæteris summam regis nostri bonitatem et beneficentiam experiuntur, qui ex ejus præceptis integram atque innocentem vitam degunt: neque vero hoc illi regnum hæreditario aut humano jure obtigit, tametsi genus a clarissimis regibus duceret, sed rex fuit, propterea quod Deus in illum hominem contulit quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis, hominis natura capere posset. Illi igitur totius mundi regnum tradidit (b), eique omnia, quod jam fieri cæptum est, plene perfecte in die judicii subjiciuntur.

Christus Dei Filius et verus Deus.

XIII. *Filium ejus unicum.* His verbis altiora mysteria de Jesu credenda et contemplanda fidelibus proponuntur, nimirum Filium Dei esse, et verum Deum, sicuti Pater est, qui cum ab æterno genuit; præterea illum divinæ Trinitatis secundam personam aliis duabus omnino æqualem

(a) Luc. 1, 35. — (b) 1 Corinth. 15, 25, 26, 27.

confitemur: nihil enim impar et dissimile in divinis personis aut esse, aut fingi animo debet, cum unam omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus: quod cum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclarissime illud ostendit sancti Joannis testimonium (a): In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.

Christi æterna generatio ineffabilis.

XIV. Sed cum Jesum Filium Dei esse audimus, nihil terrenum aut mortale de ejus ortu cogitandum est: verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit, quem ratione percipere atque perfecte intelligere nullo modo possumus, constanter credere et summa animi pietate colere debemus, ac veluti mysterii admiratione obstupefacti, illud cum propheta dicere (b): Generationem ejus quis enarrabit? Hoc igitur credendum est, Filium ejusdem esse naturæ, ejusdem potestatis et sapientiæ cum Patre, ut in Symbolo Nicæno explicatius confitemur, inquit enim: Et in Jesum Christum, Filium ejus unigenitum, et ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.

Similitudo.

XV. Ex omnibus autem quæ ad indicandum modum rationemque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur, quamobrem sanctus Joannes Filium ejus (c), Verbum appellat. Ut enim mens nostra seipsam quodammodo intelligens, sui effingit imaginem,

(a) Joan. 1, 1. — (b) Isai, 53, 8. — (c) Joan. 1, 1.

quam Verbum theologi dixerunt : ita Deus, quantum tamen divinis humana conferri possunt, se ipsum intelligens, Verbum æternum generat : etsi præstat contemplari : quod fides proponit, et sincera mente Jesum Christum verum Deum et verum hominem credere et confiteri, genitum quidem, ut Deum, ante omnium sæculorum ætates, ex Patre ; ut hominem veronatum in tempore ex matre Maria Virgine.

Christus una persona et Filius unicus Patris.

XVI. Et quanquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen Filium esse credimus. Una enim persona est in quam divina et humana natura convenit. Et quod ad divinam generationem attinet, nullos aut fratres, aut cohæredes habet, cum ipse Patris unicus Filius, nos vero homines figmentum et opus manu ejus simus.

At si humanum ortum consideremus, multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur. Ii sunt, qui fide Christum Dominum receperunt, et fidem, quam nomine profitentur, reipsa et charitatis officiis præstant ; quare (a) primogenitus in multis fratribus ab Apostolo vocatur.

Christo cur varia tribuantur epitheta.

XVII. *Dominum nostrum.* Multa sunt, quæ de Salvatore nostro in sacris Litteris dicuntur, quorum alia ut Deus est, alia ut homo ipsi convenire perspicuum est, quoniam a diversis naturis diversas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum, quod a divina habet. Rursus de illo dicimus passum, mortuum esse, resurrexisse,

(a) Rom. 8, 29. — (b) Matth. 28, 18. — (c) Act. 1, 21.

quæ naturæ hominum convenire nemo dubitat. Verum præter hæc quædam alia utrique naturæ congruunt ut hoc loco, cum Dominum nostrum dicimus. Igitur si ad utramque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster prædicandus est.

Christus cur Dominus noster appelletur.

XVIII. Nam quemadmodum ipse æternus Deus est ut Pater; ita etiam omnium rerum æque Dominus est ac Pater, et quemadmodum ipse et Pater non est alius, atque alius Deus : sed idem plane Deus, ita etiam ipse et Pater non est alius, atque alius Dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo est, Dominus noster appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipse redemptor noster fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc potestatem accepit, ut vere Dominus noster esset ac diceretur. Ita enim Apostolus docet (a) : Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum; et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Atque ipse de se post resurrectionem (b) : Data est, inquit, mihi omnis potestas in cælo et in terra.

Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una persona duæ naturæ, divina et humana, conjunctæ sint; hæc enim admirabili conjunctione meruit, ut quamvis pro nobis mortuus non esset, tamen Dominus constitueretur, communiter quidem omnium rerum quæ conditæ sunt, præcipue

(a) Phil. 2, 7, 10. — (b) Matth. 28, 18. — (c) Act. 1, 21.

autem fidelium qui illi parent atque summo animi studio inserviunt.

Homo christianus Christi Domini vere mancipium est.

XIX. Quod igitur reliquum est, parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut sciat æquissimum esse præ cæteris hominibus, nos qui ab eo nomen invenimus christianique vocamur, et quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non possumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus; æquum est, inquam, nos ipsos, non secus ac mancipia, Redemptori nostro et Domino in perpetuum ad dicere et consecrare.

In baptismo Christo devovemur.

XX. Et quidem cum baptismo initiaremur, ante Ecclesie fores id professi sumus; declaravimus enim nos Satanæ et mundo renuntiare, et Jesu Christo totos nos tradere. Quod si, ut christianæ militiae auscriberemur, tam sancta et solemnique professione nos ipsos Domino nostro devovimus; quo supplicio digni erimus, si, postquam Ecclesiam ingressi sumus, Dei voluntatem et legem cognovimus; postquam sacramentorum gratiam percepimus, ex mundi et diaboli præceptis ac legibus vixerimus, perinde ac si cum baptismo abluti sumus, mundo et diabolo, non Christo Domino ac Redemptori nomen dedissemus? Sed cujus animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna et propensa in nos voluntas, qui, tametsi nos in potestate sua et dominatu veluti servos sanguine suo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, ut (a) non servos vocet, sed amicos, sed fratres? Hæc profecto ju-

(a) Joan. 15, 15.

stissima causa est, atque haud scio an omnium sit maxima cur eum perpetuo debeamus Dominum nostrum agnoscere, venerari et colere.

ARTICULUS III.

Quanta in nos Dei beneficia.

I. Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine. Maximo quidem et singulari beneficio humanum genus a Deo affectum esse, qui nos e durissimi tyranni servitute in libertatem vindicavit, ex iis quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At vero si consilium etiam et rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil divina in nos beneficentia ac bonitate illustrius, nihil magnificentius esse videbitur.

Hujus articuli sensus.

II. Ejus igitur mysterii magnitudinem, quod nobis tanquam salutis nostræ præcipuum caput sacre Litteræ considerandum sæpissime proponunt, parochus a tertii articuli explicatione ostendere incipiet: cujus hanc esse sententiam docebit, nos credere et confiteri eum ipsum Jesum Christum unicum Dominum nostrum, Dei Filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero virginis, non ex virili semine, ut alii homines, sed supra omnem naturæ ordinem, (a) Spiritus sancti virtute conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens quod ex æternitate erat, (b) homo fieret, quod ante non erat.

Probatur hic sensus.

III. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilii Constantinopolitani confessione plane

(a) Matth. 1, 20. — (b) Joan. 1, 14.